Budapest, 9. April 1888. Neue Jüdische Pester Zeitung. Fünfter Jahrgang Nr. 40.

נייע יידישע פעסטער צייטונג

ארגאן פיר פאָליטיק, האנדעל, פערקעהר אונד יידיש-כאַנפעסיאָנעלע אינטערעססען.

פרענומעראַציאָנס-פּרייז דעם בלאַטעס אומסונסט פיר וויעאַנ. בייולאַנד.
פיר עסטערייך-אונגארן:
נאַנציאָהריג 8 גולדען, האַלבּיאָהריג 4 גולדען, פיערטעליאָהריג 2 גולדען.
פיר דאס אויסלאַנד:
נאַנציאָהריג 10 גולדען, האַלבּיאָהריג 5 גולדען, פיערטעליאָהריג 2 גולדען 50 קר.

פרענומעראַציאָנס-אַדרעס אַלע זאַכען אונד זענדונגען
ווי נאַכען אינהאַלט צו אַדרעסירען צו
מאָריטץ בוריאַן אין בודאַפּעסט.
Moritz Burian in Budapest.

רעדאַקטיר: מ׳ עדרענטהייל.

רעדאַקציע, אַדמינִיסטראַציאָן, זורוק אַלע אַנזאָגען אונד פּרעמיעס פיר אינסערציאָנס אין בודאַפּעסט, ווענדען זיך צו דאָקטאָר מאַקס אינאַלמאַן, אין בודאַפּעסט.

בודאַפּעסט מאָנטאָג, כח׳ ניסן ה תרמ״ח.

דיא ביסמארק-קריזיע.

— דער צאר, פרינץ באַסמאַנטער, בולגאַריען. —

נאָכן איינאַא שיינ פאַרמלעך פאַן אינגס העפ. טיגען פאָלגשיטן פיעבער צוגעשטעלט צו ווערדען, אין פאַרגער נוממער בראַכטען וויר עדסט דיא מער. דונג פאַן „מינסטער-שטרעצען“, דיא זיך אין פראַנק. ריוך אונד רומאַניען פאַר וועגנונג מאַנען אבגע. שפּעלט האבען, ווער האבען דאמאלס נאַכגעיעזעגן, דאס ביא דיעזען ביידען מינסטער-קריזען דאס ריכ. בענטווערדיגע רומאַנד דיא האנד אים שפּעלער האט. טע. — נון מיסען וויר אבער זאגען, דאס רומאַנד אן אונד פיר זיך אין אונגליק פיר אינאַא אים, איך וועגן עס צופאַללען, נאַר נישט שרוט. אים דעם שאַטן רומאַנדס שטאַמט דאס באַזא. אדגע יעדעס הינצוזאַגן, איך פאַן זעלבסט. — מאַן מיס פאַללעס רעכטע זאגען, רומאַנד שטא דיא ליעב אין אינאַא אונד ערגעגען דיא ווירד דיא נעפאַהרלעכסטע אַרטיגע קראַנקהייטען, פאַן פיר מיט בוסמארק, אין בעדיינגלעכער וויזע ערגעגן. ווייל דער מאַנן אין רעזולט, דאס דיא ליעב אין אַלגעמיין אין אַנדערען פאַלען אין אַנדערען אַרטען אין אַנדערען פאָרמען אין בעדיינגלעכער וויזע ווירד. דער מאַנן אין דער מאַנד אין אינאַא אים

סען, אב דיעזעס נעזעטץ נישט אויך אויף דיא פאר-האלטנישס דער זיהן אין אונגארן פ״דער אידע״ ווערד, ווי אללען דאהער איינגעאיפאלס איבען דיעזעס נעזעטץ, ווא זיא פאס וויעניער הערדענ-דיזע פעסטאנשפעלדט ווארדען, דיער איינער קור-צען בעשפ״ריכונג אונטערצעזעהן. דער צווייטע פאר-האנ״דלונגס״

„ערע קולטוס-נעמינדע אומפאסט אין אר״ט ליך בעגרעגנעסס נעבעטען אין דעמוטלבען נעבעטען קאנן נור איינע קולטוס-נעמינדע בעשעהען,— ענדער איזראעליט נעהאבט דער קולטוס-נעמינדע ווענ״ן דערען שפ״ענגעל ד״ זיינען אדעדטעלכען וואהרזנינס האט.

דאס איזט אבער נאהאנדען איזט פאר אללעס דיא איינהייט דער נעמינדע נעזעטצלידע אונ״ס נעשפ״אכען, דא אין ענדעס אבע בעגינען בעשטיממונג אונד פ״ר זיך בילדען אונשפ״ריטט איינע עפפענד-ליכע קולטוס אין פ״רגעזאלטונגס דער אבראהאם, סען יודענהיס. נאמענטלך אין נאלטיזען אונד דער בומאניא. אללין וועגן דאס נעזעטץ אין איינעם אבטע נור דען בעשאאד איינער איינצונגס יידישען נעמינדע בעשאאפטעט, זא האבטע פון ווענ״נסטענס דען איינגאלץ אין אבראהאמסען זיהן, דערען דעל״-נאזון אבערצייגונג מיט דען אבראהאמ״ס אדהיס וואהרהאבט בעשטעהענדען נעמינדע נישט פ״ראבאר. פ״ר״ליבען מיססען זיך איינער אנדערען נעמינדע מיט אבראהאמסקר רעכטס אנזשליש-סען. אויף דיעזע וויזע האבטע דיא רעליגיאזע גע-נעזוהלטונגס מינדעסטענס מהרלוויזע פערמעדענע ווערדען קאנען. דאך דאס נעזעטץ זאגט אויסדרוק-לך, דאס יעדער יודע יעדער נעמינדע אנגעהאר״ט, אין דערזיך שפ״ינגעל דע זיינען אדרעגעל״כען יודה-זטיש האט! דען אבראהאמסען זיהן אונט אללא בידדס בעפאהלען; דא דורפטע קיינע פון בעזאנדערע נעמינדע בידדען, אונד דורפטען אויך נישט אויגע אל״-אבראהאל אדהרעס וואהרנעהמען בעפ״ידליכען גע-מינדע זיך אנשליסען!

זעהען וויר איינמאל, ווא דיעזעס נעזעטץ בע-שרעפפט דער צוזאמהיינונג דער יידישען דאר״ס-בע-וואהנער בי דען אבראהאמען קולטוס-נעמינדען אין אינגעשלוסס אר״פ״נס. — דער יובסטע מאראנאפ לויטט:

״קומבשלוך אללער יענער נעבוטע, וועלכע אין דיא קולטוס-נעמינדע-אינטהיילונג נישט איינבע-צאגען ווערדען, איזט אום פ״ר-אדדענונגס-וועגע פעסט-צוזעטצען, וועלכען קולטוס-נעמינדע דיא דאזעלבסט עזטיילט וואהנענדען יראעליטען צוגעזעטצען ווער-דען, — דיא צו-וויזונג איזט לאבדער-, בעצערקס-, נעמינדע-, אונד אבשאפפונגס-וויזע אם פ״ר״נעמינדע מיט מהזוכ״לבסטער בעריקזיכטיגונג דער „גנאדענ״-גען״, דער „ערקענדנס״ אונד אללער זאנסט מאסנע-בענדען בעשלוסס״.

דא האבען ווירס ווידער! ביא דער צו-וויזונג דער יידישען דאר״ס-בעוואהנער צו דיעזער אדע״-יענער קולטוס-נעמינדע איזט דורכאוס נישט דיא רעליגיאזע רכטונג מאסגעבענד, זאנדערן איינאפ דיא עגנטאפטיגע פ״ר״קערונג אויזזו. עס ווער-דען מיסהען אבראהאמסקע דאר״ס-בעוואהנער אינער נאראנגען בעגינדע צוגעזעטצען בלאס דער אבראהאם; ווייל דיעזע דאר״ס נאכסטע איזט, אדער ווייל דער פער-מעהר מיט יענער נעמינדע אין אללע פאן איינזע-באהנ״ס בעגרעדונגס אויזזו זיך ליבטבער נעשטאל-טעט. אללא „גנאדענ״-גען אונד פ״ר״קערה״ זיך בע-צעלדיגד דער צוזעגהאיינגיגס צו איינער נעמינדע אש-שאאנ״בענבעגד. נישט אבער דיא קולטוס-ליבטונג, דיא איינגעריע רעליגיאזע אבערצייגונג!

אנדעס מען זאגאהבל דיא רעליגיאזע, אללס אויך דאס הערדענ-דזיז בעפפאנדען האבען, דאס אין איינגעם אבטע אין עגטפערענדיג, וווא דיא רעל-ליגאנס-פ״יהיט נעזעטצלך נאראנטירט איזט, עס דאך נישט אנגעהנ. בעשטיממונגען צו מרעפפען, וועלכע דער רעליגיאזע בעגינדע דער אבראהאם, סען יודענהיס זא טיעף פערלעזענע. אום דיעזע הערטע מינדעסטענס איינגעריסמאס אין מילדערע, גנאדענלע דער פינסטאנדע אנגעגאנגענסט פאראנגעגנד בעשטיממונג:

„וא פ״ייע בעזטאהטונג דער רעליגיאזען אי-בעצייגונג, אינסבעזאנדערע אויך דער יישוללער

אנדערס אנגעפ״הרטען 2498 נעזוינונג-נעמסען פאללס דער קליינסטע בעזטאנד פאן 300 נולדר ק״ב״.

— III. צ״ציהונג דער רודאלפס-לאזע. —

אם 3. דיעזעס יואהרנג פאללגעדרע סטייגען נעצאנגען: 1521 1513 1477 1060 754 451 328 304 49 26 23
2949 2896 2888 2875 2491 2461 2411 2334 2067 1873
3699 3603 3447 3397 3395 3335 3270 3255 3193 3097
3807 3285 2823 3660 2825 3974, פ״ן נעזוינען מ״ 3807 נומ״ 10
15,0,0 נולדרן, מ״ 3193 נומ״ 3,0,0 נולדרן, מ״ 3895 נומ״
1500 13 נולדרן. (שלום אפלבם.)

ברייעפ דער רעדאקציאן.

הערן לעאָ אלבס אין טש״: דיא האבען דאס גע-ווישען בלאטס נישט ערהאלטען, דא עס וועגען „חב הסמ״ נאר נישט עשיינען קאנאט. — הערן א״ אין ב״: נין! דאס איינגאנגענע פעאפפענטליכונג ווד נישט, דא ווד דאס נאָטע בעפליכטס דיזעס נישט איינגעגאס מאגען. מלין בסלע שתוקי בתרין ודל״. — הערן ערעלשש אי״ אין ק״: וואס מס דען דעגאלגען. אפשטיין נעשעהען ווירד, דאריבער האט דיא רעגיערונג נאך קיינען בעשלוס נעפאסט, עפנטליכע ווערדען יא פאס שאאפען איינע עגט. שפיעגעלע בעשעפאהרונגס עדיאלסקע, אדער דיא ווירקונ דיא פאסט קודרענען קאנגען. ביא דען קייזאלאזען קאנן קיין בעשיינ נעשעהען. — הערן פ״ שאיין אי״ אאר״: אלבע תלמוד תורה.שולען אדער אנסטעדע אנשאפטען, וווא פ״יגס-דיע קרעטיאנס ווערדען, נעפסס לוידער נישט.

אללע צוש״ריפטען, ווענדונגען אונד בעשטעל-לונגען, וואוא״ס אאנזעראאבאנס.בעלדער פיר דיא „נייע יידישע עפסטער צייטונג״ בעלייגטע פאן אן אדרעסירען אן: Moritz Burian in Budapest.

דיעזע איינאאנד אדרעסס נעגעס אאללקאפסען אונד אוס איינע נעוויסע בעצייכונג אונגאאריס.

לאטטעריע-צ״ציהונג פאם 31. מא״רץ 1888.

ווייען	18	27	18	29	56
גראן	36	23	64	69	38
טעמעשוואר	42	9	49	34	72

לאטטעריע-צ״ציהונג פאם 4. אפ״ריל 1888.

ברינין:	85	70	18	24	74

קאנקורז.

ביא מיר איזט דיא שטעללע איינעס עריצ״-הערס מיט איר הבע״ל צו בעזעטצען. דער-זעלבע מוס אין איינעם נעבירדעשטר מאגן זיין: איזט מס ער דיא פאהרנישס בעזיטצען, 4 קינדער אין חמש וחשש ענדליך בעזיטצען אונד אנשערדיכען. ווער דיא 6 עלעמענטאר-קלאסען אונטערדיכען קאנן, ווירד בעזאגאנגס. בעזוינבער מססען מיט ציינגנס. סען פאן אבראהאמסקן דאבבינער אבער יראת שמים פערזיכהן זיין. ריינס-שפזען ווערדען נור דעם אקצעפטירטען פערזענס.

Gottlieb Samuel in Pthrügy pr. Szerencs.

קאנקורז.

אין דער הינזינגן נעמינדע איזט דיא שטעללע איינעס נעפ״שפען לעהרערס. דער צווייטע תנ״ך חומש ורש״י מיסטר אונטערריכטען קאנן, לאנגס. טעגס בין 15 אפ״ריל צו בעזעטצען. — בעזוינבער מססען איך ציינגנס פאן אבראהאמסקן ראבב. נעין אבער איהר רעליגיאזע לעבען אפ״ריזיזן קאנגען, אהרעגס-נעהאלט 400 נולדרן נעבסס פ״יר-וואהנונג. נור דעם אקצעפטירטען ווערדען דיא ריינ-שפזען פערזענס.

Der izr. Gemeinde-Vorstand
in Pthrügy (Bahnstation Tarczal.)

קאנקורז.

ביא אונס נעפעפטנשען איזט דיא שטעללע איינעס נעפ״שפען לעהרערס. דער דיא 6 עלעמענ-טאר-קלאסען אונטערריכטען קאנן; אונד איך נטאר. חומש ורש״י נך אונד דייטש אונ-טערריכטען זאלל. בין ר״ה איר הבע״ל צו בעזעטצ-ען. יאהרעס-נעהאלט 400 נולדרען. בעזוינבער מס-סען מיט פ״יזונגס-ציינגס, וויא אויך מיט ציינגנסען פאן אבראהאמסקן דאבבינער אבער יראת שמים פערזיכהן זיין. — ריינס-שפזען ווערדען נישט בע-נעמטס. — טשאשטא. זזעבבערגען.

2—3 **העללער עלעוין.**

בעצייכונג דאר״ה נישט פ״ר״הנדע״ט ווערדען. — צו דיעזעס בעהופיג איזט יערע קולטוס-נעמינדע פערפפאלכסטע. איין בעזטהיג, אדער נאך עפאר-דערנס, דערזן מעהרערע בעריקזיכטיגונגען, מיט בעזאנדערער בעריקזיכטיגונג דער פערשידענען, אין דער נעמינדע אבטליכען ריזולאט-פאר״מס. — הינגעגען איזט דיא ריכטונג דער דיא בעשאאנד פאן פ״ייזאב-בעשהזיזקן, וואוא דיא פ״ר-אנשאאר-טונג פאן צוזאמענקנגס-ען אן נאטעפטרינגסליכ-ען קולט דער רעליגיאזע אבנינגן פאן דיע שטיש-מינ דער קולטוס-נעמינדע שהאנגע, דערגן אויס-זכע דא איך אינטערעסערטן.

וויא אים אבגעם ערזוכטליך, ווירד דיא נעאָ-לאגע נעמינדע פערפפאלכסטע, פ״ר אידרע אבראהא-האקסען מינטאלידער אין איינגעגעם בעזטרון צו ר״-בטען אונד צו ערהאלטען, דאבע דיזעזע דען נאמעטנר-דיזעגסס בעזאנדע אבראהאלט קאנגען. דעמס גלייכען דיזעגרונג אונד הערבע-היז אין ווען, דקס נרונזאאצע דער רעליגיאס-פ״ר״היט אללקאפסען נעגינג גלייכטעפע צו דאה-בן, דא פ״ן דען אבראהאקסקן מאכלץ נעמאכט ווירד, אידדע אנדאכט אין בעזאנדערען בעפהזיזקן צו פערדערונגען, אונד דאך בעפ״ערדן זיך דיעזע-גען אונד הערדענ-הזיז אין ווען אין אינגר פ״ישונג. דיא אבראהאקסקע אבאבן זעהר ריכטיג אין פאקטש-קאפ״ט אונס-ריזזן, בעדרקן מיר הזיז, ווער-בעס נאך שפרעכגנגן רעליגיאזע אבראהאמ״ס בע-לייטטע ווערדען מוס! נאטעמלך זיהד פו דיא שטיינ-בענגעצע, אויף ווערכע דיא אבראהאקסקע ווערדענ״ען דאס נאכטע ווערדע לעבען. וויא זאלל אבער דער אבראהאקסע יודע דיא שטיינ-נעזעטצ-ען בעבאהאלטען, ווען ער זיך רישוללען עגט. שטיינגנגן דעם נעבאנגען אבבענערס אינד זיך פ״מבאיאנגן דער נעאָלאגען, שוחטים קין פערטיר-ען דאס! פ״רזוהרה! ווען מס דען אבראהאקסקן מטגלערעדגן אינער נעאָלאגען נעמינדע אינע בע-גאנדערע פ״לייבאנכ צו פע״ינונג שטעללען ווירדע, דא וואר״ע אהנען דיעסע בעיזע ווישען מעהר בעדענגס. אלס דורך אין בעזאנדערעס בעזהזיז! אין נישט-יידישען קרייזען דירפסע מאן דיעזע בע-הופטונג וואהל לאבערליך פינדען. אונד דאך בע-רוהט זיא אויף פאללקאמענער וואהרהייט! אונד דיא, וווען ווירד אויך דער וואהרהייט אנגעהזיגן נעבען, דאס אים ווערמוטהזיג דאך דאס ריזולטאט פ״רזיגנ-באד (מקוה) פאן ווייט האהערער בעדייטונג איזט. אלס דאס בעזהזיז! דיעזער אבראהאקסקע אין אין נישט-יידישען קרייזען נאך ביא ווישען לאבער-לוטער בעשיינגן, אונד דאך עגטאהאלט דערזעלבע דיא אללע, אונבעשאיידענע רעליגיאזע ווארהייט ווארהייט!

האטטע באראן קאנגסווארטער פאן אלל דעם איך נור דיא ערגיגנסטע אהנונג, דא ווירדע ער אים פערדרעס. הזזזע נאנזן אנדערס נעשפאכען האבען!

מ. עהרענהייל.

פערלאזונג.

— I. צ״ציהונג דער ווייגגער לאזע. —

ביא דער אם 3. דיעזעס שאאפפגאנגסטען צ״ציהונ ווארדען פאללגעדרע סטייגען נעצאנגען: 1008 901 205 153 1469 1608 1366 2356 2576 2622 2631 2832. עס נעזוינגען: מ״ 1788 נומ״ 62 200,000 נולד״, מ״ 2356 נומ״ 51 20,000 נולד״, מ״ 2366 נומ״ 68, 5000 נולד״ אונד מ״ 205 נומ״ 13, מ״ 1469 נומ״ 68, מ״ 1469 נומ״ 81, מ״ 2622 נומ״ 97, מ״ 2631 נומ״ 7, יעדעס 1000 נולד״. (שלום אפלבם.)

— II. צ״ציהונג דער 1854.ער שאאפפלאזע. —

ביא אים דער אם 3. דיעזעס פאראנגאנגענען פאללאזונג דעס שאאפפס.פ״אפיגן.אנלעהנונס פאם יאהרע 1854 וואור-דען אים דער קולטוס פערזיגן 193 76 16 1 2,0 299 298 526 379 1101 1065 1056 1020 885 870 865 847 666 589 526 379 1648 1625 1597 1545 1499 1463 1387 1376 1349 1246 2817 2783 2709 2675 2471 2275 2237 2159 1934 1726 3780 3715 3625 3608 3603 3554 3547 3544 3507 3240 3789 אונד 3919 נאכשטעהענדע נעווינגע נעצאנגען. אונד צוואר פ״ערל דער הויפטטרעפפער מיט 100,000 נולד״ אויף מ״ 526 נומ״ 8, דער צווייטע פערזעפער מיט 10,000 נולד״ אויף מ״ 200 נומ״ 24. איך אללע אינגען. אין דען אפשטעהענדע 50 פערזען עגטאהלטענען, היער נישט בע-

Budapest 1888 Druck und Eigenthum v. MORITZ BURIAN. Für die Redaction verantwortlich M. EHRENTHEIL.

ווייזן נעמאר־שרט וואורדען, בין מאנטעפיארע אונד קרעמיטה פערזאמלך נאך עניסטון זך בעגאבען, אום דיא בעפרייאונג דער יודען בים ענדס. טישען ווייצע־קאנצע, אונטער דעם בעזוכ דער פרערשאפט סרייבן דאמאלס שאאדר, צו ערווארטקען. פיילך גע־לאנג דיעס ערסט, נאכדעם דיא אונשולד דער יודען קלאר אין דיא אאנגע ערוויזען וואורדע. דאס אנטי־סעמיטיש־קלערריקאלע בלאאטס „דאס פאטערלאנד" וואר־מעט נון, צור פערהעצונג דער דוממען מאס־סען, דיעזע פלאקאטען פערלייטרונג נייערדינגס אויף, אונדעם עס אם אסטער־פערטאאג אונטער אנדערס פאלגענדערע שריעז: „אלס אם יאהרה 1840 דיא „יידישען מאדער" דעם פאטערס בון דיא מאמאס אונד זיינעם כיסלכען דיעזערס אין דאמאסקוס, וועלכע צום טהיילע, דיא דער דאבייא בעטהיילינגטע אונד שאפטער צום איזלאם אביגרעגערטקעגען(?) ראבב, דען מאר נעשאנדען האטטען, צום מארע פערהאנדלונגען וואדרען, ערווארטקע אינע דקומענטאציאן איר־אפאשישער יודען, אין דערדן שטוב. צו מאנטעפיארע אונד קרעמיטה שטאנ־דען, פאס וועצע־קאנצע מעהעטער אל־דיא בעגאנ־דיגונג (?) דער מאדער. דער בעהערשער עניס־טענס אונד סרייבס דאס דיא אנגעגאנענע אין אנהאב־גער דער מאראן, דיא מאנטעפיארע אונד קרעמיטה. דער נאך איראאא פערפאאנצטע אריינע בעווירק־טע בייא אייגנס אייגנטאלישען נעוואלטהאבער, דאס דער דורך אריינגאמאלען פערבאנד אי־נעס פערטעערס אינטאפאשערע קולטור אין אריינטע אונגעזיהנט בליבע, וואס אם עבען ניכט זעהר אייפאללינ איזט, דא דער אייגנע דיא מאראן ניכט אייגענע! — (דעזעס שפטעיר־בלאטס בעצייכנעט אזאא נאך אם מסער דיא יודען אום דיא מאדער דעם אמטער מהאמאס אונד זיינעס דיענערס: עס בערהיפטט, דאס דיא יידישען פער־דאפטשטען נור „בענגאריגס" וואורדען, וואהרענד מהאטטאלליך פאן אייגער „בענגאריגקייט קיינע רעדע זין קאנן, דא דיא אונשולד דער יודען ערווייזען וואורדע, ווסקאהלב דערקן פיישטיך ע־פאלגען מוסטען. עבענגאס פערלאנגען אום דיא בעדיינונג, דאס אין דאבבעגער צום „אולאם" (מאהאמאמעדאנ־שען גלויבען) אביגרעגערטען וואר! — אונד דיא יודען מהיגן נכסטס, אום איינגס וואלכען בלאאטטע דורך דיא אפאציאיא דיא לאאסטע־צוגנג אויפשטיידרן צו האאסטן)?

„דאס איזט עכט רוסיש! אום וואר־שיי ווירד נעמערדעט: „אפר קורצעס אאנד אין פא־אן נעגאר־דיגע אנשטאלטען דער פאר־? יאהרען בון דאלהיגאון (קריין ווארנא) שאאטטענגהאבטען ווירעגהטעצע שאאטטס. בעקאנטלך וואורדע דא־מאס דער 12־אהריגע זאהן אייגנס בויערן אים

דערארינסטס, אנצוטרעפפען נעווענען, נעפערטיגס ער־שיינס, זא אייטס דיא אונגערע פ־פאס דעם „אللע־ר־הייליגסטען" דורך אונד דורך מט פערנאלדעטס בעגאבע אויסגעלעגטס אונד מטס עדעלשטאינען פער־צערט. זא זינד פערגער דיא בונדרטס־לאדע מט דעם „בריובס", דער רוב־אللאהר, דיא שוברא־שיש, דיא זיעבענאהרטיגען לייכפאר. דיא ביידען זיילן „בכן" אונד „בעז", דאס זאגע: אנגעס אדערגע מעער (בון הנחשת). אللעס דיעס בעבענאللס אין פערנאל־דעס בלבער, וואא אויך שליעפלך דער שטאדט אונד בעכאון דעדשטאינען בעזעטצט ברוסט־שולדלין דעס האלעין־פ־הייליגס־פאס. — איין אחדהונדערט לאנג וואורדען בון דיעזע קונסטווערקע פאן פיעלען בע־וואונדערס, בין זא אים יאהר 1846 אין פאللגער אונקעגנסנס דער נאך־שטאט אונד דעס ווערטהס דעדיזקלבען פיר דאס שאפאנעדיר פאן 18 טוהא־לערן, 1847 דאנן נאך דאס „אللערהייליגע" פיר 25 טוהאלער פערקויפט וואורדע. דיעזע קוים גלוביליכע טוהאטאכע איזט אקסטע־נעמאס פערבריגט. — שאאפ־טערהין נעלאנגטען זא פיר 90 טוהאלער אין דען בעזעטץ דער דרעזדענער קרייצקירכע, בין זא גליק־ליכער ווייזע פאן קונסטפאנגנערן וועדער עגטדעקטע, פאס קאנגל' אבסשען אللטערהוטס־פערארין, דעס. סען עדרעע־פ־אזיס פ־ריין נאגאר, דער בוידער דעס קאנגס אللבערס, איזט, אנגעקויפט, אונד אין דעס. סען מוזקאס אין אינער אדהרס וועדטס ווידרינגען ווייזע אום־געשאפלעלט וואדרען זינד." (עס איזט זעלבסבעשאפטען, דאס ווער אום דיס פערגע־ניכט בעאורסהילען קאנגען, אבר דיעזעס קונסט־פאللע מאפדלע וואדלקלך דעס בויע אונד דער איי־רבשונגס דער ערוואהנטען נאמענסהייזער עגט־שפ־אבע. פערהאבסט ערשיינס אונס אللעדערדינגס דאס מעלרונגס, דאס דיעזעס מאפדלע ניכט בלאס נאך דען אנגאבען דער ביבעל, זאנדערן אויך נאך דער ווייזונג שאאנשיער בייספיעל (!) אנגעפערטיגס וואורדע, ווא וואוססטן דעזן דיעזע לייטע בעזעטץ „שטאדטשטעל אדע" פאס „הייליגען מעפעל"!)

הילפע־רוף.

אם 29. מאי־ן האט איין גראבסס אונגליק אונ־זערע עעמינדע בעפאפען. איינע גראבס פייער־בריונס האט אין הלאטש אונזערס בליהענדען מאר־קפלעקעס אינגגאשערס. איין הפעזענר ווינד מאבטע עדע רעפאזיגאנ אונמאגליך. פיעלע אונזערע גלוהבענגענגאסען האבען אידר בלאפטליכס האב־אונד גוט פערראדען, אונד מטס דעם נאכטס לבענען בון מאר־קס קוים עטוואס־גנן; דעזע זינד בון אבראב־לאן אונד דעס גראבסען עלעער פריינגעבען. דאס עלעער אבער דער אמטער דעזער אר־מען איזט גרינ־עצלאן. דיא קראבסע דער פאס בראבדע פערשאנט

דערארינסטס, אנצוטרעפפען נעווענען, נעפערטיגס ער־שיינס, זא אייטס דיא אונגערע פ־פאס דעם „אللער־הייליגסטען" דורך אונד דורך מט פערנאלדעטס בעגאבע אויסגעלעגטס אונד מטס עדעלשטאינען פער־צערט. זא זינד פערגער דיא בונדרטס־לאדע מט דעם „בריובס", דער רוב־אللאהר, דיא שוברא־שיש, דיא זיעבענאהרטיגען לייכפאר. דיא ביידען זיילן „בכן" אונד „בעז", דאס זאגע: אנגעס אדערגע מעער (בון הנחשת). אللעס דיעס בעבענאللס אין פערנאל־דעס בלבער, וואא אויך שליעפלך דער שטאדט אונד בעכאון דעדשטאינען בזעטצט ברוסט־שולדלין דעס האלעין־פ־הייליגס־פאס. — איין הונדערט לאנג וואורדען בון דיעזע קונסטווערקע פאן פיעלען בע־וואונדערס, בין זא אים יאהר 1846 אין פאللגער אונקעגנסנס דער נאך־שטאט אונד דעס ווערטהס דעדיזקלבען פיר דאס שאפאנעדיר פאן 18 טוהא־לערן, 1847 דאנן נאך דאס „אللערהייליגע" פיר 25 טוהאלער פערקויפט וואורדע. דיעזע קוים גלוביליכע טוהאטאכע איזט אקסטע־נעמאס פערבריגט. — שאאפ־טערהין נעלאנגטען זא פיר 90 טוהאלער אין דען בעזעטץ דער דרעזדענער קרייצקירכע, בין זא גליק־ליכער ווייזע פאן קונסטפאנגנערן וועדער עגטדעקטע, פאס קאנגל' אבסשען אللטערהוטס־פערארין, דעס. סען עדרעע־פ־אזיס פ־ריין נאגאר, דער בוידער דעס קאנגס אللבערס, איזט, אנגעקויפט, אונד אין דעס. סען מוזקאס אין אינער אדהרס וועדטס ווידרינגען ווייזע אום־געשאפלעלט וואדרען זינד." (עס איזט זעלבסבעשאפטען, דאס ווער אום דיס פערגע־ניכט בעאורסהילען קאנגען, אבר דיעזעס קונסט־פאللע מאפדלע וואדלקלך דעס בויע אונד דער איי־רבשונגס דער ערוואהנטען נאמענסהייזער עגט־שפ־אבע. פערהאבסט ערשיינס אונס אللעדערדינגס דאס מעלרונגס, דאס דיעזעס מאפדלע ניכט בלאס נאך דען אנגאבען דער ביבעל, זאנדערן אויך נאך דער ווייזונג שאאנשיער בייספיעל (!) אנגעפערטיגס וואורדע, ווא וואוססטן דעזן דיעזע לייטע בע זעטץ „שטאדטשטעל אדע" פאס „הייליגען מעפעל"!)

נייע יידישע פעסטער צייטונג

דיא אראנגע אויפגעגרעבן. נעווייסס נעלאזן אינ־שטאדטען שפ־עניגען דאנן דאס מאכטען אונס. דיא יודען וואר־ען דיא מאדרער נעווענען, דא דיא כריסט־ליכעס בלוט צו אזדרען „בלוט־אינזען צערפאפינען" בעדורפט־פ האטטען, דאס פאלק שטארמטס אין פאللגע דעסטען דיא יידישען לאדען אונד וואהנונגען, פער־נטשטעט אللע פאר־נעפרדנען נעראאטהן אונד מוס. האדעלטע דיא בעוואהנגער, אן 200 דייזער וואורדען צעשטאר־בט אונד 22 לאדען אויסגערויבט. פאן דען 14 אנגעקלאגטען וואורדען פאן דען נעשטאנדען 12 פ־יינגשטאבטן, וואהרענד צ ווייא נכט עשוואה וועגנן דעס פערבעכעדיגשטען אבע־פאللעס, זאגט דערן נון וועגנן וודרעשאאדנס נעגנגן דיא פאלי־ציא, צו מעהר־מאאמאליגען נעפאאנגנס־שטאאטען פערארטהיילט וואורדען!" — נון, דאס איזט דאך עכט רוסיש. וועגן דיא נעריכטע פ אויסזעהן, וואס אللטעט דענן דא פאן דעם מהיעיש־דוממען מאבעל ערוואהנטעט וואורדען!

* (אינטערפאסאנטע יידישע קונסט־שאטצע). דער „אור" וואכענשריפט" וואיזט אויס דערזעהן פאللגענדעס נעמעלדעט: „אן דעם דייזע־גען מוזיקאנס דעס קאנגל' אזאכשיען, אللטעראהטוס. פערארינס" בעגנדעט זיך אן אין קונסטווערק פון קול־טור־הטסאאיישעס ווערטהס אונד קונסגעשטאלטס אונטערעססע, נאמענטלך פיר יידישע קרייזע. עס איזט דיעס אין מאדעלך דעס בעמעגר אאלאאס (בית ראשון), וואוא דער שטעפפטשטעט (משכן) בייזע זינד אים אונטאאבע אין אנגעס האבטנבערגער האטטס־הערדן, נאמענטס שאטט, עגדע דע 17. אהרהונדערטס פאן אינעס בוימסטער נאך דער ביבעל אונד נאך דען אנגאבען אינינער שאאנשיע־ן פעסטער (!) דער־געשעעלט וואדרען, אונד זאל־לען 50,000 טהאלער אונד 12־אהרגע אבריטס־צייט דאריך פערוואנדט וואדרען זיין. אם יאהרע 1732 קוים־טע דער קורפרסס פ־עידרעך אוגוסט I. דיא מאדעלע פיר 8000 טהאלער אדער 22,000 גולדען פאן דען ע־בען דעס ערוואהנטען האטהס־הערדן אין עגנלאנד. — איין קאאמאאס פאס יאהרע 1755 עגנס. אللס אבריבער דיסטיג אנגאבען. זא גיס אין פיינסטע־לע, דאס דיך דען דעס קונסטווערק 6736 דייזלן מיט עגנשנטצאנגן קאאסאللן אונד ניזנר־גנשטאللגן. אונד בינאאמיע עבען זא פיעלע מיט נעפאאבטעגנס דיראהטס פערזוכהעגן פעסטער בעפיינדן! דאס מאכ־דעלל אין אللען זיינען פהיللע אויסאנאנדער צ צוגהמען, אונד איזט אבע־דיהר מט דער פיינ־לייסטען עגנוואנגקיט אין יעדער איינצעלהיט איזט. נאר־בייטעס וואדרען. — אינטערעסאנטס איזט פער־נער, דאס אللעס פאן דענזלבען האלאאס־טען, וואא אן דען פאאסט־ע־פ־אللעס בוא דער שטאדטס־הטסטע אונד דעס עטפעللס אللאאמאס

דיא מאאנע אין אזן צ רוסבען, וואהרנס דא אאנס זא פייב־ען עלגיי אונד פערדיינסלך אין דא אבע דייטש אין דאס פר אין פערדאמס לוסטיגער קערל צ זיין פערמאגן?

שאאקאספער וואורדע פאן דיעזער מאאנע איבער־דאשט, אונד איינען מאאנע לאנג בייטשעע זיך וועדער דיא נעזאאמטע דייטערהייס איבער זיינע אינע, — אים בעגאבען אויסגעלנדן אבער פוהר צ מס דער האנד איבער דיא שטירנע, דעמצפע דען הוט קקן אויף דאס לייגע אהר, אונד קלאפפטע דאס שאפקרע, מוהיגע פפערד, וועלכס אויך מוזן, וואהלגעפאللען אויף דיך האלז.

דער נייגר מייגער הייסערקיס אויס (אגמוזיקפעטע ער מונטער) דאס אין וועדער איינגאאל אויף מיינע אלטען מוסקען זמצע אונד דאס שווערע אין דער שוידע קליידס! דאס לייגען אויף דער פוילען הוס מאכס מיר קאפפזעדר. וועגן אין מיינען אויף דען קאפפזע דער פיינשטען הויזקן, מוס דענען ווייר אדער מאאנען צ פהון האאנען נע־ווערדן, אונד דיא נעכ פוהל בעססער וועדען אום דיא פער־אין אין דיא אאנס־ען אין אין אונד אאנס־ען אין אין אונד אאנס־ען אין אין אונד

משען פייזדשאפט. — נאך אלל דעם מוס מאן זאגן: פאלטישע עדזאכונגען ווערען אויזגעשטאנען דער פרעבריגונג דעם פיינצען באטשעבערט מיט דער פיינצעסטן וויקטאריא איך דאס עגטשידענסטע דאס פערהאלטען צו איר סאמר הערזאך פאר אן בעשרעבונג ווערדיג. עדעי פאראלס וואר דעם פירסטען ביסמארק נאך זיינער ביזיהרונג פון פרעמדע רוסיש-בולגאריש קאנג אונטערגעלאן דער רוסיש-נעשאפט פערזאכליך וויטשרעפיהרן. בין דיא אנשטרענגונגען געפארפלעכטן ווערד, בלייבט דיא קאנצלער-קריזיס אין שווענג.

„בערלין, 5 אפריל. דיא קאנצלער-קריזיס איז נאך אומסטר אין שווענג. דער קאנצלער האט דיא פערטרויענס-פראגע געשפלעלט אונד מאכט דען ענדגילטיגען פערציכט איך דאס הייראטס-פראיעקט צור בערוגונג זיינס בליבענס. וואהרשיינליך איזט דאס אייגע גאנצע רייהע פערשרעגער אפשיעד פאראנן הערען ביסמארק צו זיינגס שרייבט בעשטממט האבען, וויינ איך דאס „הייראטס-פראיעקט" דען דירעקטען אנשטאנד נאב."

נון, אייגענטליכלך וויססען וויר נאך נישט, וועלכען פעלזוהיג דיעזע האבזבטיגע ביסמארק-קריזיס נעהמען ווירד. עגוויס איזט נור זאפיעל דאס נור דיא רוקזיכט איך הולאנד איינע אנדך הילאלאן פערווירזונג צור פאלגע האט: וויא עטוואס אנגליך דך צייטונ, דיא נישט אומסטר נור איינע אוראזאך, אונד דעזע הויסט: דאס פלוס. בעלאדענע רוסלאנד!

פערשיעדענע נייאנגליטיסען.

* (ביסמארק אונד דיא קאזע-ריג) אן אינט בעקאנגט, דאס פירסט ביסמארק דיא קאזע-ריג אויך צייט צוגעבליבען קאנגטס, אלס דאס נור קראנ-פיינעסטען וואר. נון ווירד אים בעריכט אפגעגעדע מהאמאבע גע-מעלדעט: אלס פירסט ביסמארק אונטשטעלאלט נאך דעם טהראנזיכטבליק בים קאיזע צוים פאר-טראג פרעשיג, וואר דיא קאיזערין, דיא זיך דער קראנקהייט אומסער אין דער נאהע אנדרעס גע-מאהלט איזט, אונזוזעגע. דעם ביישקאנצלער פעל דיא אונזוזעגהייט דער קאיזערין איך; דאך וואורדע דאר-בער נישט בעשפ-אבען, אונד דער קאנצלער הערלט זיינען פערטראג. — אלס ער אבער בעז צוויישען מארץ פרעשיג, אונד דיא קאיזערין וויי-דער אים אר-בייש-צומער דעם קאיזער וואר, צא-גערסט דער קאנצלער, זיינען פערטראג, אין בעגנ-נען. אלס דער קאיזער אדזן נון פ-אאטשן, ווארנס ער נישט בעגנענגע אגנוזאר-טעטע ער פרייסטאנ, אם אונגעזאהנטס, דאס דער קאיזע בים

מעדאיללע מט דעם אנגנ-באנדע, דעם טרקישען אייך-אר-דעגס דרישטער קלאפסט אין דער. דער פערבליבענע שאאר אפללע זיעבצונג אאר-דע דיעגסטען דעם הוזעס אאסטשולד, וואס אזהן אין זיינער ראזזענמאכיג אפיציעלגעטע, וואס פאן-נעפחמיש זיינגס וזוזעזנס. ביא אללער גע-שאפטסגלעגענהייט שאפ-עגנג אונד עמזיגקיג פערשאאר ער עס, דיא מעגשען דורך דיא וואהלוואללעגדע אונד הערצליכע ארט זיינגס פערקעהרס צו געווינגען. ווער אבער אגן אן וועלכע אנגעלעגענהייט איממער מט מאר-יין פאן אנדרשרט מיט בערוהרונג מאס, וואר אונד בליעב זיין פ-ריינד. דעם הייראטשולד גערעכט צו צור עהרע, איינגן וואלכען מאגן צום דעם-אזענטאנשען געוואהלט אונד אזהן איינע, זיינגן פערדיענסטגן וזורדיגע שעללונג איינ-גערייסט צו האבען. דאס שאגן פרייזדשאפטליכע פערהאלטגנס צווישען גאלדשמיד אונד דעם בראאן אלבערט אאר-שולד פאגד אביבראלל פאאר-לע ווירדיגונג. הערר פאן גאלדשמיד האט בי 3 האבשולד-גגעראאגגן בעגרעגונג; בים גערעד דעם וועגגד הייזגס סאלאמאן, ביא דעסגן זאאן אנזעלם, אונד גומעהר ביא דעסגן עגקעל אלבערט אאן אאבשולד; גון, דיעזער מאאן גע-ריכטט ווירכליך דעם געזאמטטט-וזדעגטהיט צור בעזאגדערגן עהרע!

* (מאטטלאבקיין „מגין") דיעזגס איינגעאאל רזפאן ווער אים: „אאפטאאב! עס וואר קיין „מגין" אם אאנדרע ווערד נעפאלדערט: דער יידישע רעלגיאאס-לעהרער פון פאאנגגסהיזע, דער בעריהמטע פרמיהס הערר פרידמאאן, האלט אן עדעס יידישע פרעטאאגס מיט דען שטאאדגגגן איינגן אפפעגטליכגן נאפטפרעגגס אב. דעסמאאל אבער ווארגן וואהרענד דעם פסח-פעסטגס אן יידגגע יידישע שטאאדגגגן, דאס דער נאפטפרעגס אהנע „מגין" אבגעהאלטשן ווערדגן מוסטע. — דאס איזט געווים זעהר מאאפטריך. דאס דיא צאאהל דער יידישען שטאאדגגגן איממער מעהר זיך פערגרעגרט, וואהרענד דיא שטאאדגגגן דאאן דעם אגטשיגגן גלגיבער פאר-מאלך אבער-פללט זיגד!

* (דער אגטי-סעמיטיסמוס אין וויען) קאגן מגן גיכט פאאגד שטאאדגגגן, דאס דיעזס מאל דער „פסח" מאפטלאאב אזגע „דרעס בלוט-בלבוד" גגעגגן דיא דרגגגן פערגגגגן אזגגד: גון אזגט דיא וואהל אללגן אזגזערגן לזגזערגן דאאס פרגגגבאגר „בלוט-בלבוד" אן דאאאפסגגס (דרשק אן סרגיין) בעאאגגגט, דאאס אם אהרגן 1840 אין נגסגבגרבגר, דער אאאטער טהאאמאס, עבפסס דזעגגס דרעגגער פגשטואהר, אן אאגגד דעפסגן צאהלגגיכע ווירגן אגן דן קגרקער גגוואאגגן אונד אזך גגזזאאמט

אאר-טאאר גיכט אללגן זזא, אונד ער ווירדע אגן קלקפסגגדעס בעפוהלגן גיכט לאאן, וזזגגן דזא קאי-זערגן אגזזזגגגר זזא! — דזא קאזערגן אללגזס דזעגגס הזעס אאסטשולד! — דזא קאזערגן אללגזס דזעגגס אגד-אבגיסס-צומער אונד הגאנגסט דזן אזגזערגן אגן אאר-טאאר גיכט בים גגזזאגגן. (פרסט ביסמארק האט אזהן דזא אר-סט קאזערגן אאר-מאלך אגס דעם אר-בגיסס-צומער אר-דגגס גגמאהלט פערדזאגגט; דאס אגזט דאך אגן וזגגגגס צגט פגעט!)

* (מגבערדן פראקוריסטען דעס וזגגגגגר אאטשולד-הזזגסס) הערדן מאגגן אגן אאר-טאאר גגמאגגט, אאן דעססגן הזזגס שזזדגן אגן אאר-אגגגר גגמאגגר קזגגן אגאבגלדגגס האבגן, פראאבבאלכגן דזא וזזגגגר בלאסטער אאר-אגגגדע אגגגגגלעגגהזזגגן; דער הזזמגאגגגגגגן וזזאר אגתגגגר אגן 20 יזאהרגן אאר-שעפטער אונד אאר-פערגר-טער דער הזזגגגגן אגד קולטגגגגזגגדגגן, אונד זזן גאמגט אגזט מט דער בעשטגגט דזזגגגר קולטגגגגגר מגגדע אגגגגגגגגגר אונד אגגלאאדדך פגרקבבב